

Богдан Юськів¹, Наталія Карпчук²

Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання: вплив РФ на громадську думку напередодні повномасштабного вторгнення

«Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання (FIMI)» – це модель поведінки, яка загрожує або може негативно вплинути на цінності, процедури та політичні процеси. «Показовим прикладом» такої поведінки є деструктивна інформаційна діяльність РФ в Україні та світі. Напередодні інтервенції в Україну 24 лютого 2022 р. протягом 2021 р. РФ проводила потужну спецоперацію FIMI для просування іміджу своєї «надзвичайно сильної та непереможної армії». Ми стверджуємо, що метою її FIMI було залякати політичну еліту України та пересічних громадян, усунути будь-яке бажання боротися як практично «самогубне», спонукати керівництво держави й Президента, зокрема, до прийняття рішень на користь РФ. Оскільки українці надають велику перевагу різноманітним Telegram-каналам як швидкому джерелу «інсайдерської» інформації, у статті проаналізовано ключові повідомлення про армію РФ, опубліковані в державному російському (РИА Новости), низці проукраїнських та українських проросійських Telegram-каналах. Мета статті – довести, що публікації щодо іміджу російської армії були спецоперацією FIMI РФ.

Ключові слова: зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання, дезінформація, спеціальна інформаційна операція, Телеграм-канали, збройні сили.

Bohdan Yuskiv¹, Nataliia Karpchuk²

Foreign Information Manipulation and Interference: the Influence of the Russian Federation on Public Opinion on the Eve of its Full-scale Invasion

“Foreign information manipulation and interference (FIMI)” is a pattern of behaviour that threatens or has the potential to negatively impact values, procedures and policy processes. Destructive information activity of the Russian Federation in Ukraine and the world showcases such a behaviour. On the eve of the intervention in Ukraine on February 24, 2022, throughout 2021, the RF conducted a powerful special FIMI operation to promote the image of its “extremely strong and invincible army”. We claim that the goal of that FIMI was to intimidate the political elite of Ukraine and ordinary citizens, to eliminate any desire to fight as practically “suicidal”, to induce the state leadership and the President, in particular, to make decisions in favour of the RF. Since Ukrainians give great preference to various Telegram channels as a quick source of “insider” information, the paper scrutinises key messages about the RF army published in 1) the state-owned Russian (RIA Novosti), 2) a number of pro-Ukrainian and 3) Ukrainian pro-Russian Telegram channels. We aim to prove that the publications regarding the image of the Russian army were a RF’s special FIMI operation. Our research shows that

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри економіки та управління бізнесом, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна.

Doctor of Political Science, Professor of the Department of Economics and Business Management, Rivne State University of Humanities, Ukraine.

E-mail: yuskivb@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-7621-5954>.

² Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна.

Doctor of Political Science, Professor of the Department of International Communications and Political Analysis, Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine.

E-mail: natalia.karpchuk@vnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9998-9538>.

the assumption that the RF implemented the special FIMI operation is confirmed. However, the results also indicate that this operation (at least on the part of the state-owned Russian RIA Novosti) was less straightforward and blatant, rather it was more “sophisticated”, although undoubtedly intrusive. This is clearly the manifestation of the “soft power” of this FIMI operation. The paper contributes to further understanding of foreign information manipulation and interference as a growing political problem and a challenge to states’ national security.

Keywords: foreign information manipulation and interference, special information operation, disinformation, Telegram channel, Armed Forces.

Постановка проблеми. У сучасному світі Росія – це «цілкова альтернативна реальність, для якої повірити та просувати власну іншу правду режиму є однією з головних цілей, одним із інструментів виживання», «система, де визнання правди дорівнює поразці»³. Росія нав’язує свою правду через спонсоровану державою дезінформацію, яка є основою спеціальних інформаційних операцій. Дослідники з Національного фонду демократії (США) навіть винайшли новий термін для позначення російських спроб впливу в інформаційному просторі: «гостра сила» (sharp power) як здатність володіти впливом, який «пронизує, проникає або перфорує політичні та інформаційні середовища в цільових країнах; його форма та метод можуть навіть нагадувати операцію «м’якої сили», його головна мета – завоювати громадську думку іноземної країни та отримати важелі впливу на її політичну систему»⁴. Вплив «гострої сили» Росії це не про привабливість чи переконання; радше це про зосередження на відволіканні та маніпуляціях»⁵.

У 2021 р. Робоча група зі стратегічних комунікацій та Відділ інформаційного аналізу ЄС у Звіті про свою роботу⁶ ввели нове поняття – «Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання (FIMI – Foreign Information Manipulation and Interference)», яким замінили поняття «дезінформація». FIMI – це модель поведінки, яка загрожує або може негативно вплинути на цінності, процедури та політичні процеси; діяльність носить маніпулятивний характер, здійснюється цілеспрямовано та скоординовано; суб’єктами такої діяльності можуть бути державні чи недержавні суб’єкти, у тому числі їхні довірені особи на власній території та за її межами. У звіті визнають, що FIMI регулярно використовують для підризу довіри суспільства до легітимності та ефективності демократичних інститутів; воно може сприяти посиленню поляризації всередині ЄС й посилити ескалацію політичного насильства в уже схильних до конфліктів регіонах.

FIMI, яку проводить російський уряд та його проксі («прокремлівська екосистема»), адаптує свої повідомлення до тактичних пріоритетів конкретних ситуацій; її стратегічною метою залишається підризу Заходу та посилення впливу Кремля у світі⁷. У той час як інформаційні операції інших держав, як правило, керуються фактами, російські зовнішньополітичні діячі створюють «факти», які транслюються цільовій аудиторії з метою досягнення стратегічних цілей⁸. Саме така спеціальна операція FIMI може бути орієнтована на спантеличення військового та урядового керівництва, введення противника в оману, формування бажаної

³ Zafesova A. (2021). Lie to Live . The production of a faked reality as an existential function of Putin's regime. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. By Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York, p. 108, 110.

⁴ Cardenal J. P., Kucharczyk J., Mesežnikov G., Pleschová G. (2017). *Sharp Power*, National Endowment for Democracy, Washington DC, p. 6.

⁵ Walter Ch., Ludwig J. (2017). The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence, Snapshot (blog), *Foreign Affairs*, November 16.

⁶ European External Action Service (2021). 2021 StratCom activity report – Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division, available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/2021-stratcom-activity-report-strategic-communication-task-forces-and-information-analysis_en (accessed 24 January 2025).

⁷ United States Department of State Global Engagement Center (2022). *GEC Special Report: Kremlin-Funded Media: RT and Sputnik's Role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem*, January, available at: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/01/Kremlin-Funded-Media_January_update-19.pdf (accessed 24 January 2025).

⁸ Allen T. S., Moore A. J. (2018). Victory without Casualties: Russia’s Information Operations. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol. 48, № 1, available at: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2851&context=parameters> (accessed 24 January 2025).

громадської думки, організацію антиурядових заходів тощо, спрямованих на зменшення рішучості супротивника чинити опір⁹.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематику інформаційно-пропагандистських ефектів в умовах гібридної війни досліджували Т. С. Аллен, А. Дж. Муер, Ф. Бечіс, Б. Коннабел та колеги, К. Джайлс, А. Сібоєр, Е. Магонара, А. Малатрас та ін. Дезінформації, яку спонсорує держава, присвячена колективна монографія «State-Sponsored Disinformation Around the Globe: How Politicians Deceive Their Citizens»¹⁰. Окрім документів ЄС, де описано природу та загрози FIMI¹¹, ця проблематика дослідження з точки зору кібербезпеки у праці Е. Магонара та А. Малатраса «Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання (FIMI) та кібербезпека: ландшафт загроз»¹². Однак в умовах поєднання конвенційної й неконвенційної війни РФ проти України та Заходу виникає вагома потреба поглиблено досліджувати зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання агресора, яке формує підґрунтя / тло для його подальших деструктивних дій.

У ХХІ ст. для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей, а також для інформаційної підтримки запланованої війни в Україні, РФ (як колись СРСР) використовує поєднання 1) дезінформації як практики введення в оману супротивників за допомогою неправдивої інформації, як правило, для уповільнення, погіршення або припинення ефективної відповіді на російську діяльність¹³, 2) обману як «комплексу заходів, спрямованих на введення противника в оману щодо наявності та розташування сил, їх стану, готовності, дій і планів»¹⁴ та 3) рефлексивного управління як «засобу донесення до партнера або суперника спеціально підготовленої інформації для того, щоб схилити його до добровільного прийняття заздалегідь визначеного рішення, бажаного для ініціатора дій»¹⁵. Ключова ідея цих концепцій полягає в тому, щоб змінити сприйняття ворога, щоб змусити його думати й робити те, що хоче ініціатор впливу¹⁶.

Ще від початку 2021 р. РФ розпочала потужну інформаційну кампанію з просування образу своєї надзвичайно сильною та непереможною армією з неймовірним арсеналом різноманітного озброєння, що «не має аналогів» у світі, та армії, яка постійно вдосконалюється у нескінченних навчаннях.

На нашу думку, ця кампанія представляла важливу для РФ FIMI, яка стала своєрідною підготовкою до нового повноцінного етапу російсько-української війни з 2022 р. Кампанія орієнтувалася на дві ключові аудиторії: з одного боку, це російське суспільство та прихильники «руського міру» в Україні – щоб знайти розуміння та підтримку у цих громадян у здійсненні майбутньої «спеціальної воєнної операції» на території України. З іншого боку, ключова частка аудиторії – це більшість громадян України, керівництво української держави, її воєнно-політична еліта. Враховуючи те, що рішення про початок війни проти України вже було прийнято в кремлівських колах, припускаємо, що метою FIMI РФ було залякати політичну еліту України та пересічних громадян, усунути будь-яке бажання боротися як практично «самогубне», спонукати керівництво держави і, зокрема, Президента, до прийняття рішень на користь

⁹ Mühr K., Mölder H., Sazonov V. (2016). Russian Information Operations against the Ukrainian State and Defence Forces: April-December 2014. *Journal of Baltic Security*, Vol. 2, № 1, p. 2, available at: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dsid=5634&pid=diva2%3A1398784> (accessed 24 January 2025).

¹⁰ Echeverria M.R., Santamaria S. G. and Hallin D. C. (Ed.) (2024). *State-Sponsored Disinformation Around the Globe: How Politicians Deceive Their Citizens*, Routledge, New York, 350 p. <https://doi.org/10.4324/9781032632940>

¹¹ *EU NeighboursEast* (2024). Second EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, January 24, available at: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/second-eeas-report-on-foreign-information-manipulation-and-interference-threats/> (accessed 24 January 2025).

¹² Magonara E., Malatras A. (2022). Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) and Cybersecurity: Threat Landscape. *ENISA*. 28 p.

¹³ Connable B., Young S., Pezard S., Radin A., Cohen R. S., Migacheva K., Sladden J. (2020). *Russia's Hostile Measures*, RAND Corporation, Santa Monica, p. 27.

¹⁴ Giles K., Seaboyer A. (2018). *Russian Reflexive Control*, Royal Military College of Canada, Kingston, p. 10.

¹⁵ Thomas T. (2016). The evolution of Russian military thought: Integrating hybrid, new-generation, and new-type thinking. *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 29, Issue 4, p. 237, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2016.1232541> (accessed 24 January 2025).

¹⁶ Bechis F. (2021). Playing the Russian Disinformation Game. Information operations from Soviet tactics to Putin's sharp power. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. by Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York, p. 123.

РФ. Очевидно, водночас це був і меседж Заходу не втручатися у війну і не наражати себе на неминучу поразку разом з Україною.

Це припущення є **гіпотезою** нашого дослідження. У цьому контексті *предметом* дослідження є спеціальна FIMI операція РФ, щоб просувати імідж російської армії як найсильнішої й непереможної армії світу напередодні повномасштабного вторгнення в Україну. **Мета** дослідження – довести, що публікації щодо іміджу російської армії були FIMI операцією РФ і виявити особливості її здійснення. Для досягнення цієї мети виокремили такі **завдання**: дослідити динаміку повідомлень для кожної групи Telegram-каналів, зіставити відповідні графіки кількості повідомлень з типовим профілем переважної більшості інформаційних операцій, проаналізувати корельованість інформаційних потоків усіх трьох груп Telegram-каналів, провести тематичний аналіз повідомлень.

Пропонована стаття підготовлена в межах проєкту «Протидія ЄС зовнішньому інформаційному маніпулюванню та втручанню» програми ERASMUS+ напряму Модуль Жана Моне (№ 101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE).

Виклад основного матеріалу. Українці надають велику перевагу різноманітним Telegram-каналам як швидкому джерелу інформації¹⁷. Тривалий час ці канали «розкручували» як незалежні від влади. Проте сама структура месенджера сприяє поширенню та глибшому проникненню дезінформації, бо 1) Telegram використовує наскрізне end-to-end шифрування, яке вважають одним із найбезпечніших, 2) у правилах користування Telegram визначено лише три категорії тем, які користувачі зобов'язуються не поширювати після реєстрації: спам та шахрайські повідомлення; пропагування насилля; нелегальне порно, 3) допоки автор каналу сам не напише, що конкретна особа веде цей канал, нічого про власників та авторів користувачу не відомо, 4) канал легко створити та наповнити дописами, 5) існує система миттєвих сповіщень¹⁸. Проте українців, очевидно ще з часів радянського минулого, приваблюють альтернативні джерела інформації (як свого часу Голос Америки, наприклад), які позиціонують себе як інсайдерські, значить – об'єктивні. Відтак, Telegram перетворився на основну платформу для пошуку новин. Насправді це не джерело інформації, а платформа, де будь-хто може розмістити цю інформацію. Тому, коли люди кажуть, що прочитали щось у Telegram, це може означати, що вони дізналися про це з офіційного Telegram-каналу Президента України або джерела з анонімом у чаті житлового комплексу¹⁹.

Ми дослідили та порівняли такі Telegram-канали: 1) державний російський (RIA Novosti – https://t.me/rian_ru), 2) українські (UNIAN – <https://t.me/uniannet>, Dzerkalo Tyzhnia (ZN.Ua) – https://t.me/znua_live, InsiderUA – <https://t.me/insiderUKR>), 3) проросійські українські Telegram-канали (ZeRada – <https://t.me/ZeRada1>, Ukraina.ru – https://t.me/ukraina_ru, Open Ukraine 37# – <https://t.me/OpenUkraine> and Legitimniy – <https://t.me/legitimniy>). Станом на початок 2023 р. статистичні показники TGStat засвідчують, що 35 % підписників RIA Novosti (усього – 99 025 підписників) читають новини каналу, стосовно UNIAN (878 345) цей показник – 42 %, Дзеркало тижня (63 692) – 22 %, InsiderUA (44 210) – 3 %, ZeRada (320 308) – 77 %, Ukraina.ru (184 050) – 32 %, Open Ukraine 37# (196 783) – 40 % and Legitimniy (862 919) – 65 % (TGStat 2022)²⁰.

У нашому випадку FIMI-операція характеризується певними властивостями, які по суті є необхідними умовами її здійснення: 1) відповідність динаміки поширення інформаційних

¹⁷ Telegram-канал (InsiderUA) вже був нашим об'єктом дослідження, зокрема ми з'ясували структуру стратегічних комунікацій у перших 100 днів російсько-української війни 2022 р. (Yuskiv B., Yuskiv B., Pelekh O. (2022). The Structure of Wartime Strategic Communications: Case Study of the Telegram Channel Insider Ukraine. *Politologija*, Vol. 107 (3), p. 90-119). Цього разу ми аналізуємо Telegram-канали у період року до війни.

¹⁸ Ілюк К. (2021). Як Telegram сприяє дезінформації та маніпуляціям? *Detector Media*, квітень 18, available at: <https://ms.detector.media/internet/post/27097/2021-04-18-yak-telegram-spryyaie-dezinformatsii-ta-manipulyatsiyam/> (accessed 24 January 2025).

¹⁹ Riaboshtan I., Iliuk K., Pivtorak O. (2022). From “Trukha” to Gordon: the most popular channels of the Ukrainian Telegram. *Detector Media*, September 20, available at: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/202968/2022-09-20-from-trukha-to-gordon-the-most-popular-channels-of-the-ukrainian-telegram/> (accessed 24 January 2025).

²⁰ TGStat (2022), available at: <https://uk.tgstat.com/en> (accessed 25 January 2023).

меседжів патерну спеціальної інформаційної операції; 2) мультиагентність моделі поширення інформації, інакше кажучи, багато медіа (тут – Telegram-канали) розповсюджують ті самі/змістовно подібні повідомлення; 3) чітка стратегія інформаційного впливу (у нашому дослідженні – це підвищення іміджу ЗС РФ на тлі пониження іміджу ЗСУ і Заходу); 4) продуманість реалізації (присутні кілька груп повідомлень): тло (історія армії РФ); повідомлення на підвищення іміджу ЗС РФ; повідомлення на пониження іміджу інших ЗС.

Проведення дослідження передбачало два етапи: 1) відбір повідомлень з телеграм-каналів, 2) аналіз відповідності емпіричних даних необхідним умовам здійснення FIMI.

На першому етапі відбір інформаційних повідомлень зі згаданих Телеграм каналів здійснювався за такими критеріями: період публікації – з 01.01.2021 р. по 23.02.2022 р.; ключові слова – «армія» (армия) та «ЗС» (ВС). Далі відфільтровані повідомлення експортувалися у внутрішній R-формат для подальшого синтезу та підрахунку/статистичних характеристик. Загальна кількість повідомлень, які відповідають критеріям: RIA Novosti – 337 одиниць (всього повідомлень 66503 – 0,5% загальної кількості повідомлень каналу за досліджуваний період), UNIAN – 73 одиниці (7085 – 1%), Dzerkalo Tyzhnia – 37 одиниць (8318 – 0,4%), InsiderUA – 234 одиниці (6688 – 3,5%), ZeRada – 52 одиниці (2844 – 1,8%), Ukraina.ru – 1546 одиниць (22942 – 6,7%), Open Ukraine 37# – 261 одиниця (3810 – 6,9%), Legitimniy – 31 одиниця (3429 – 0,9%).

На другому етапі процес аналізу складається з 4 частин:

1) *аналіз динаміки інформаційних потоків*: досліджувані сукупності публікацій для груп Telegram-каналів (російський RIA Novosti, проросійські та українські Telegram-канали) розглядаються як окремі інформаційні потоки. Кожному такому інформаційному потоку відповідає часовий ряд, який складається з кількості повідомлень або документів, опублікованих за кожен тиждень проаналізованого періоду²¹.

Було визначено типові (базові) профілі можливих агресивних/наступальних інформаційних операцій; один з профілів подано на рис. 1.

Аналіз часового ряду інформаційної операції (а FIMI є одним із різновидів інформаційних операцій) показує, що для кожної типової ситуації/етапу поширення інформаційних повідомлень характерним є певний «сплеск» (хвиля), а графік загалом представляє собою низку хвиль плавного почергового зростання і спадання кількості повідомлень. Крива часового ряду може мати різну форму, тобто мати більший/менший діапазон коливань, бути більше/менше розтягнутою в часі, однак на ній чітко виділяється послідовність фаз: фон – затишшя – «артпідготовка» – затишшя – атака/тригер зростання. «Особливістю наступальних інформаційних операцій (інформаційних атак) є те, що об'єкти впливу таких операцій визначені і планування базується на достатньо точній інформації про ці об'єкти. Інформаційна атака найчастіше вимагає знаходження або створення інформаційного приводу <...>, розкрутки цього приводу, тобто пропаганди <...>, а також необхідність прийняття заходів для перешкоджання інформаційній протидії»²².

Іноді динаміка інформаційного потоку в певний момент може відрізнитися від типового профілю. Найчастіше це є ознакою початку іншої операції, яка відноситься до більш вузької тематики або ознакою поділу початкової тематичної операції на низку операцій нижчого рівня (підоперацій). Однак загальна тенденція зберігається.

²¹ Del Corso G.M., Gulli A., Romani F. (2005). Ranking a stream of news. *Proceedings of 14th International World Wide Web Conference*, pp. 97-106; Kleinberg J. (2006). Temporal dynamics of on-line information streams. *Data Stream Management: Processing High-Speed Data Streams*. Springer; Ланде Д., Фурашев В., Брайчевський С., Гринор'єв А. (2006). Основи моделювання і оцінки електронних інформаційних потоків, ТОВ «Інжиніринг», Київ; Rakesh V., Singh D., Vinzamuri B., Reddy C. K. (2014). Personalized Recommendation of Twitter Lists Using Content and Network Information. *Association for the Advancement of Artificial Intelligence (Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*.

²² Додонов А., Ланде Д., Прищепя В., Путятин В. (2021). *Компьютерная конкурентная разведка*, ТОВ «Інжиніринг», Київ, с. 287, available at: <http://dwl.kiev.ua/art/kkr/kkr.pdf> (accessed 25 January 2023).

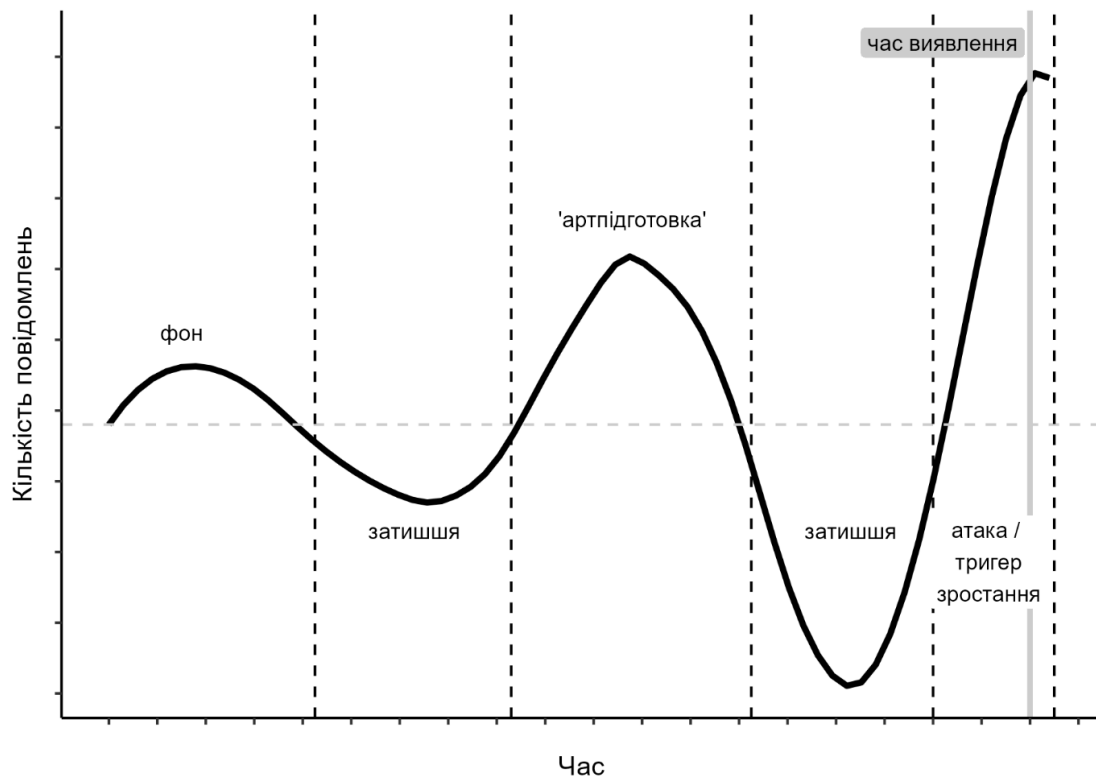

Рис. 1. Динаміка кількості повідомлень під час проведення інформаційних операцій²³

Метод аналізу динаміки інформаційних потоків охоплює такі кроки: спочатку будується графік інтенсивності (у нашому випадку кількість повідомлень за тиждень), який зіставляється з наведеним профілем; порівняння їхньої динаміки дозволяє зробити висновки про проведення ФІМІ-операції, і в разі позитивної відповіді дає змогу визначити час початку та тривалість її фаз.

Ефективність інформаційної операції є тим вищою, чим більшим є охоплення цільової аудиторії. З цією метою намагаються залучити до проведення операції якомога більшу кількість медіа, тобто йдеться про модель мультиагентного поширення інформації, коли багато медіа (тут – Telegram-канали) розповсюджують ті самі/змістовно подібні повідомлення. При чому йдеться про три аспекти узгодженості впливу: кількість повідомлень в один і той же час і їх змістовну узгодженість, а також часово-змістовну узгодженість. Три наступні види аналізу пов'язані з цим;

2) *аналіз узгодженості мультиагентного поширення повідомлень*: йдеться про узгодженість у часі кількості повідомлень трьох груп Telegram-каналів – РІА Новости, проросійських та українських каналів. Для виявлення узгодженості використано крос-кореляційний аналіз²⁴, який дозволив визначити ступінь одночасності повідомлень, а також лагові залежності між рядами, тобто впливу одного ряду на інший із запізненням або випередженням;

3) *аналіз змістовної (тематичної) наповненості інформаційних потоків*: кожен інформаційний потік завжди асоціюється з певною сукупністю вузькотематичних потоків. Завданням цього етапу стало визначення тематичного наповнення інформаційних потоків трьох

²³ Додонов А., Ланде Д., Прищепа В., Путятин В. (2013). *Конкурентная разведка в компьютерных сетях*, ИПРИ НАН України, Київ, с. 248, available at: <http://dwl.kiev.ua/art/krks/mon-kr-17-09.13.pdf> (accessed 25 January 2023).

²⁴ Cryer J.D., Chan K-S. (2008). *Time-Series Analysis with Application in R*. Springer, New York; Probst W. N., Stelzenmüller V., Fock H. (2012). Using cross-correlations to assess the relationship between time-lagged pressure and state indicators: an exemplary analysis of North Sea fish population indicators. *ICES Journal of Marine Science*, 69 (4), p. 670–681.

вказаних груп Telegram-каналів. Виявлені тематичні пріоритети дозволяють сформувати загальний фрейм FIMI-операції РФ.

Для виявлення тем застосовано різновид тематичного аналізу, який також називають рефлексивним тематичним аналізом (РТА)²⁵. РТА є найбільш гнучким з посеред інших видів тематичного аналізу і поєднує в собі можливості індуктивного та дедуктивного підходів. Рефлексивний тематичний аналіз не використовує попередній детальний набір описів коду; дослідники можуть змінювати, видаляти та додавати коди під час роботи з даними.

За підсумками тематичного кодування підраховано кількість повідомлень на кожну з визначених тем для кожного потоку, а візуалізація розрахунків і порівняльний аналіз дали змогу визначити найбільш пріоритетні теми кожної групи досліджуваних Telegram-каналів;

4) *аналіз стратегії представлення тематики в потоці*: на нашу думку, з погляду реалізації стратегічного задуму FIMI-операції, важливим елементом є порядок слідування тематичних повідомлень в потоці, тобто йдеться про тематично-часову структуру інформаційного потоку. Саме він складає основу конструювання потрібної картини дійсності для успішного маніпулювання суспільною думкою (зокрема, про це йдеться в теоріях порядку денного, фреймінгу і праймінгу).

У нашому випадку проаналізовано тематично-часову структуру об'єднаного потоку російського телеграм-каналу РІА Новості і сукупності проросійських каналів. Для аналізу використано порівняльну візуалізацію динаміки відповідних тематичних часових рядів.

Розрахунки виконані мовою програмування R з використанням `dplyr`, `tidyr`, `tidytext`, `tidyverse`, `ggplot2`, `stats` й ін.

Результати дослідження дають нам змогу навести чотири докази, що РФ реалізувала спеціальну FIMI-операцію проти України й ЗСУ напередодні повномасштабної війни.

Для виявлення інформаційних операцій насамперед аналізували динаміку повідомлень для кожної групи Telegram-каналів (перший доказ) (рис. 2).

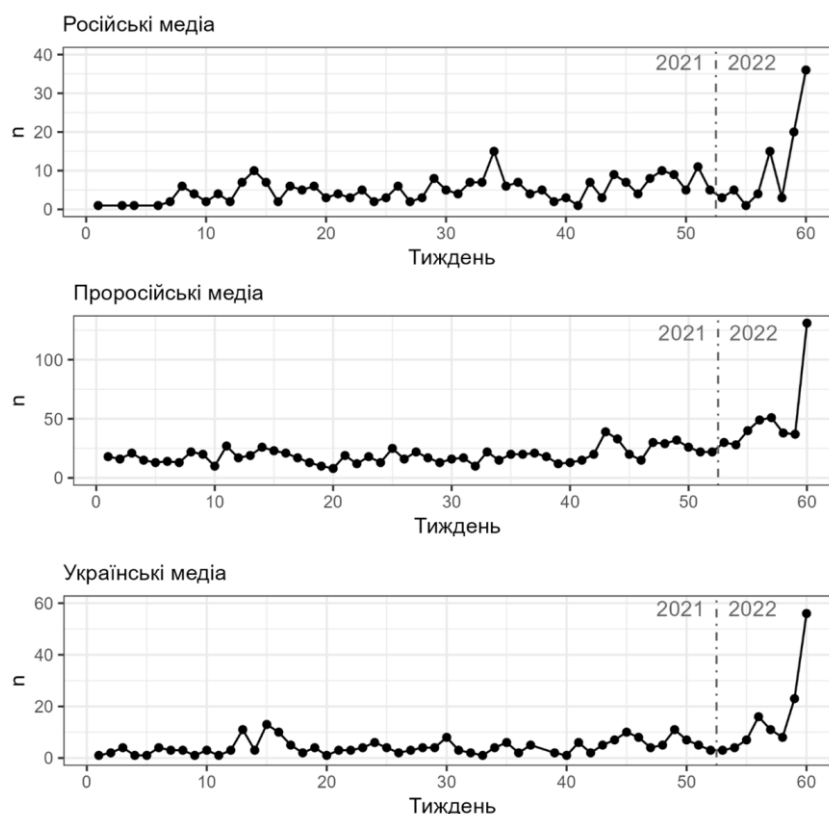

Рис. 2. Динаміка інформаційних потоків російських, проросійських та українських медіа

²⁵ Crosley J. (2021). What (Exactly) Is Thematic Analysis? A Plain-Language Explanation & Definition (With Examples). *GradCoach*, April, available at: <https://gradcoach.com/what-is-thematic-analysis/> (accessed 25 January 2023).

Навіть просте зіставлення наведених графіків з типовим профілем, наведеним на рис. 1, показує практично повну відповідність усіх трьох потоків профілю, з чітким виділенням фаз (етапів) інформаційної операції. На графіку російського Telegram-каналу спочатку видно виразний сплеск з 8 тижня по 14 (формується тло), далі крива динаміки поступово стабілізується. Починаючи з 29 тижня до 52 тижня (друге півріччя 2021 р.) є кілька дискретних сплесків, які можна розуміти як кількоступеневу артпідготовку. Наступне нетривале затишшя з 53 по 56 тижнів переходить у стрімку інформаційну атаку.

Проросійські Telegram-канали оперативно асистують російським, практично одночасно дублюючи їхні меседжі та інформаційно підживлюючи їх власними мемами: перший сплеск починається з того ж 8 тижня (з дуже незначним зменшення кількості публікацій у наступні тижні) й триває аж до наступного значного сплеску 43 тижня. Після невеликого (за кількістю публікацій) затишшя проросійські Telegram-канали активно підключаються до інформаційної атаки. Цікаво те, що їхня інформаційна атака навіть передую атаці (до нових меседжів додаються лагово затримані публікації) російських медіа перед початком воєнного наступу РФ на Україну.

Українські телеграм-канали до певної міри дублюють поведінку російських і проросійських Telegram-каналів, демонструючи виразне відставання сплесків. Це оборонна позиція – їм потрібен час на відповідь, не вони задають тон у цій операції. По-перше, кількість публікацій у відповідь є значно меншою. І по-друге: перший сплеск має місце аж на 13 тижні, наступні сплески також запізнili: 30 тижнів – проти російського сплеску 29 тижня; 49 тижнів – проти російського 34 тижня, далі сплески з наступним відставанням в один тиждень.

Проведений аналіз виразно демонструє одну з ознак, що проти України ведеться цілеспрямована FIMI-операція через російські й проросійські Telegram-канали, протидія якій віддзеркалюється в українських Telegram-каналах.

Узгодженість повідомлень з погляду кількості публікацій між трьома групами Telegram-каналів (другий доказ) демонструють графіки на рис. 3. На рис. 3 представлено оцінки крос-корельованості інформаційних потоків як стаціонарних часових рядів залежно від лагових випереджень/запізнь. Як бачимо, істотними і статистично значущими (значення виходять за межі пунктирного синього інтервалу) є крос-кореляції зі значенням лагових змінних 0, -1 або +1. Це засвідчує, що максимальна затримка у кількості повідомлень (реакція на публікації інших груп) між потоками – це 1 тиждень, і то з дуже невеликим значенням коефіцієнту взаємної кореляції. В основному публікації як реакція на інші публікації здійснюються у межах того ж таки тижня.

Взаємна кореляція між часовими рядами публікацій російських й українських Telegram-каналів з лагом 0 є досить високою (0.79). Кореляції із запізненням на 1 тиждень українських Telegram-каналів є дуже незначною (0.33), так само випередження на 1 тиждень (0.36).

Подібна ситуація спостерігається і між російськими та проросійськими Telegram-каналами. Коефіцієнт крос-кореляції з лагом 0 демонструє відносно високий рівень (0.74), а випередження проросійських Telegram-каналів на 1 тиждень дає крос-кореляцію 0.35.

Так само коефіцієнт крос-кореляції між українським та проросійськими Telegram-каналами з лагом 0 дорівнює 0,87, запізнення проросійських Telegram-каналів дає незначну кореляцію (0.36). Тут однак спостерігається випередження проросійського інформаційного потоку з лагом 2 і 3 зі значущою, але дещо меншою крос-кореляцією: 0,29 і 0,30 відповідно.

Зауважимо, що дані висновки зовсім не суперечать висновкам перевірки попередньої необхідної умови, коли йшлося про те, що сплески в інформаційних потоках для різних груп місцями істотно відрізняються. Насправді, поняття «сплески» має на увазі істотні зміни в кількості публікацій у порівнянні з попередніми тижнями, тоді як кореляція часових рядів передбачає постійну, навіть незначну, реакцію на будь-які зміни інформаційних потоків.

Таким чином, маємо ще один доказ FIMI-операції – інформаційні дії РФ в медіапросторі є узгодженими та скоординованими.

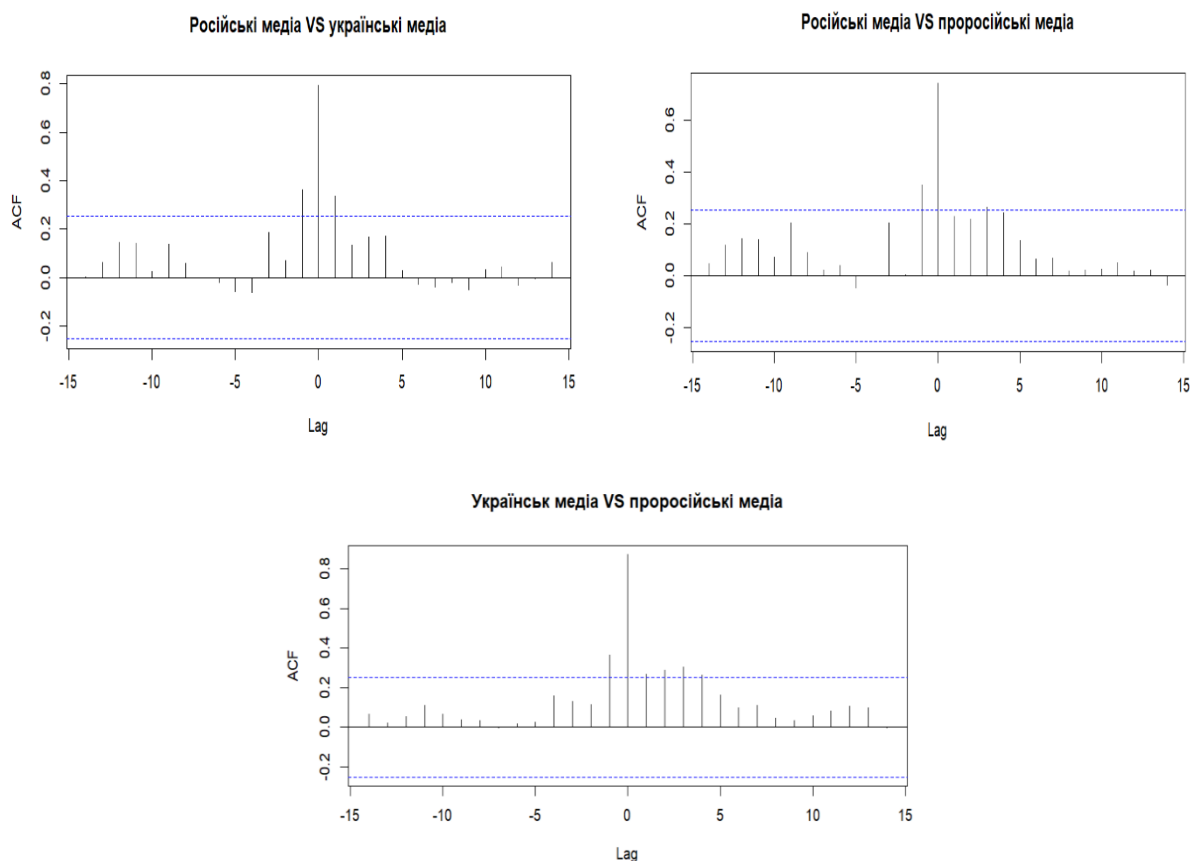

Рис. 3. Результати крос-кореляційного аналізу кількості публікацій між групами Telegram –каналів

Розглянемо третій доказ: тематичне наповнення інформаційних потоків Telegram-каналів фреймує сприйняття дійсності. Проведений аналіз вказує на превалювання певних тем у повідомленнях (рис. 4 (a), (b), (c)):

1) стосовно армії РФ:

– RIA Novosti приділяє найбільше уваги повідомленням про найновішу зброю РФ, якою захоплюються й яку купують за кордоном; другу позицію займають загальні повідомлення, що стосуються армії РФ (зокрема, призначення на посади генералів, коронавірус в армії, медогляд в армії, правила призову в армію – очевидно для того, щоб у медіапросторі завжди тематика армії була присутня, навіть коли немає справжнього приводу); третя позиція – велич, героїзм й «спасительство» армії СРСР у Другій світовій війні й оприлюднення раніше секретних матеріалів, які вказують на жорстокість й звірства армій Японії, Німеччини, ОУН УПА, країн Балтії. Типовим є маніпулювання фактами й оцінками. Цікаво, що повідомлення саме про позитивний імідж сучасної армії РФ досить нечисленні (займають шосту позицію);

– проросійські Телеграм-канали (ZeRada, Ukraina.ru, Open Ukraine 37# and Legitimniy): топ-тема – історична велич армії Царської Росії й армії СРСР, « правонаступницею » яких є армія РФ. Ці повідомлення є емоційно більш піднесеними, ніж повідомлення RIA Novosti, й демонструють абсолютне захоплення російською армією в різні історичні періоди її існування. При цьому помітний чіткий меседж: «російська армія – благородна армія рятівниця». Другу позицію займають (набагато менші за обсягом) спростування про потенційний напад РФ на Україну (ця тематика на п'ятій позиції в RIA Novosti);

– проукраїнські Телеграм-канали (UNIAN, Dzerkalo Tyzhnia (ZN.Ua), InsiderUA): агресивні наступальні дії РФ й нарощування нею військового потенціалу;

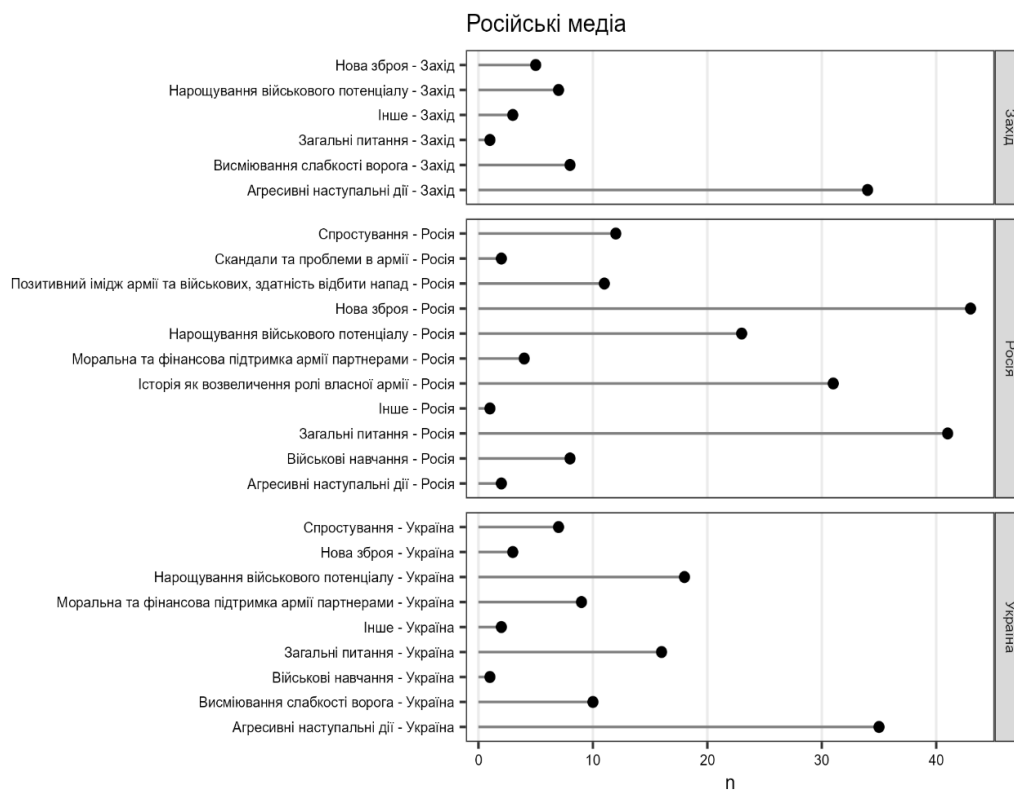

Рис. 4 (а). Тематичне наповнення російського Telegram-каналу (RIA Novosti)

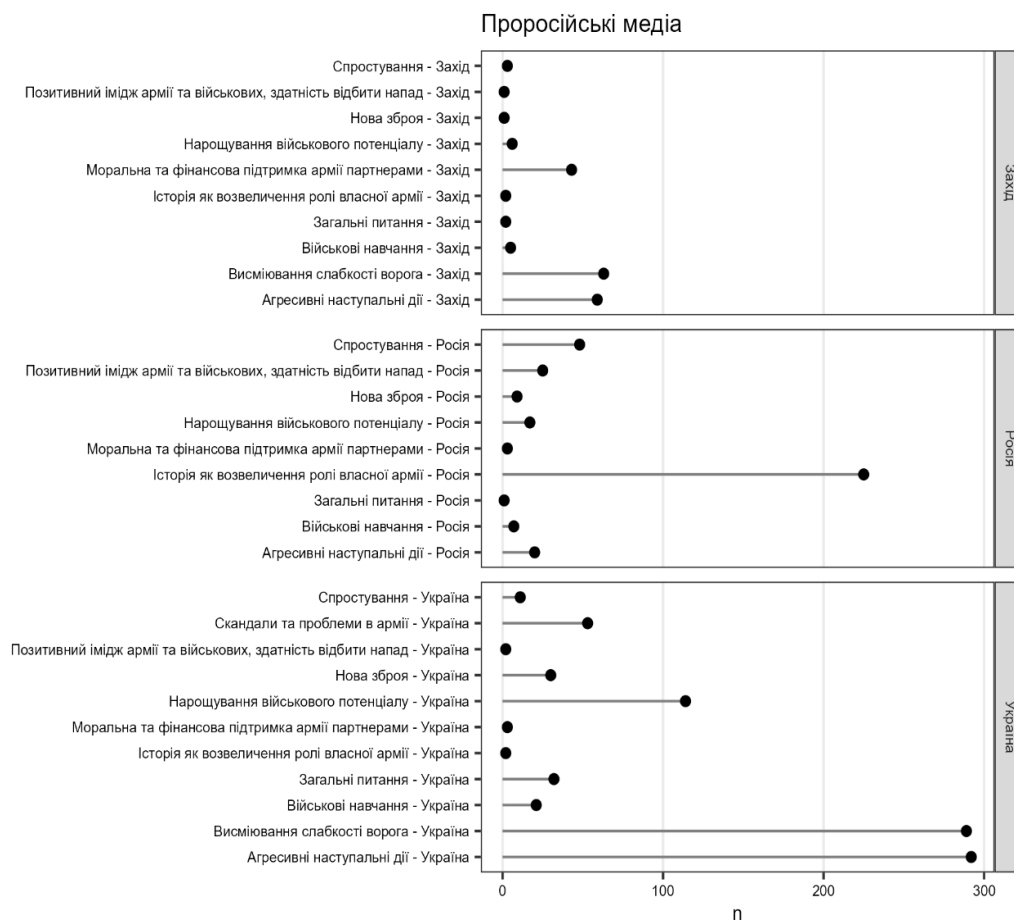

Рис. 4 (б). Тематичне наповнення інформаційних потоків українських проросійських Telegram-каналів

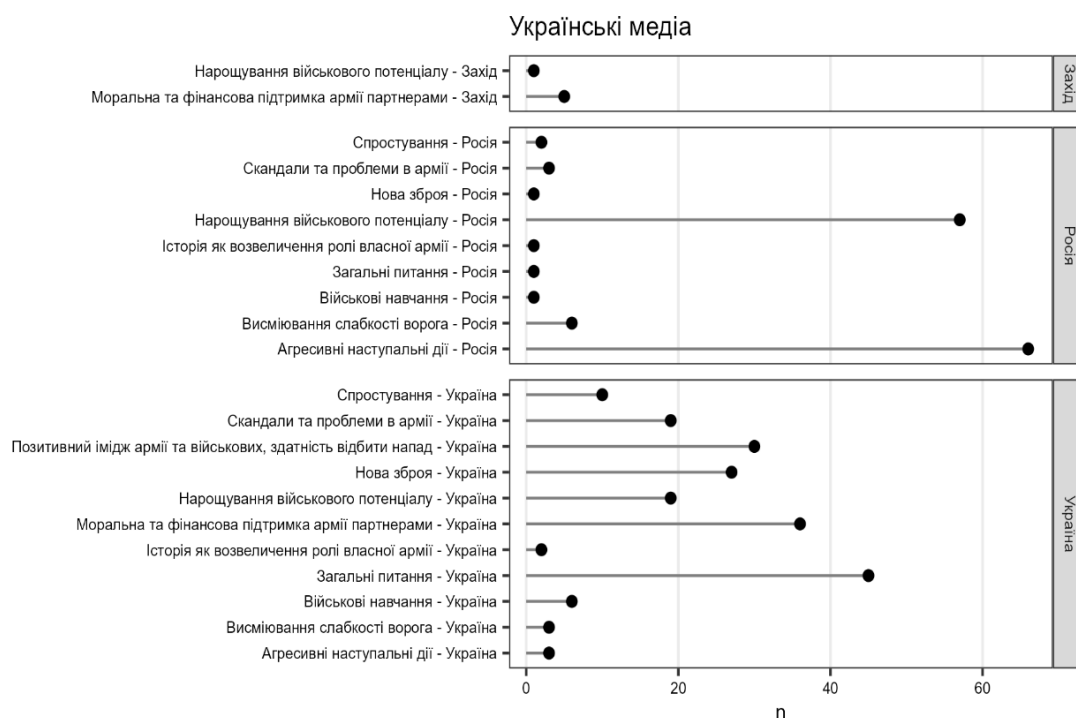

Рис. 4 (с). Тематичне наповнення інформаційних потоків українських Telegram-каналів

2) про ЗС України:

– RIA Novosti: агресивні наступальні дії й розбудова військового потенціалу ЗСУ; третю позицію займають загальні питання про армію України. Припускаємо, що це теж не випадково: зберігаючи інформаційну присутність тематики армії України, готувати до наступного інформаційного протистояння уже в період повномасштабної війни;

– проросійські Telegram-канали (ZeRada, Ukraina.ru, Open Ukraine 37# and Legitimniy): майже однакова кількість повідомлень зображає, з одного боку, ЗСУ як агресивне утворення, а, з іншого, постійно присутня насмішка над усім, що стосується армії України; третя позиція – розбудова військового потенціалу ЗСУ, а четверта – скандали в армії. Таке «хитання» одночасно переслідує дві цілі: залякати свою проросійську аудиторію агресивною армією України, але з іншого, – зобразити ЗСУ як безглузде слабе утворення на тлі возвеличеної армії РФ;

– проукраїнські Telegram-канали (UNIAN, Dzerkalo Tyzhnia (ZN.Ua), InsiderUA): загальні питання, моральна й фінансова підтримка армії партнерами, позитивний імідж ЗСУ й спроможність чинити опір ворожим атакам, нове озброєння;

3) про Захід:

– RIA Novosti акцентує увагу на агресивній сутності Заходу, втричі менше повідомлень глумляться з Заходу;

– проросійські Telegram-канали (ZeRada, Ukraina.ru, Open Ukraine 37# and Legitimniy) мало приділяють уваги Заходу, але їх повідомлення розставляють акценти навпаки: глум над Заходом, а потім демонстрування агресивної сутності Заходу;

– проукраїнські Telegram-канали (UNIAN, Dzerkalo Tyzhnia (ZN.Ua), InsiderUA): досить невелика кількість повідомлень й вони наголошують на моральній і фінансовій підтримці ЗСУ Заходом.

Отже, немає відкритого демонстрування потужності російської армії, але цей меседж виводиться імпліцитно, по-перше, з повідомлень про історичне минуле армії РФ, по-друге, з повідомлень, які негативно позиціонують ЗСУ й Захід. Відтак, формується фрейм «ЗС РФ – армія визволителів та переможців», який закладає основу для сприйняття і ролі, й іміджу ЗС РФ у вже спланованій війні проти України.

Аналіз тематично-часової структури російських й проросійських Telegram-каналів (четвертий доказ) демонструє стратегію представлення тематики в інформаційних потоках. Якщо порівняти російські й проросійські повідомлення про армію РФ, то помітне таке (рис. 5): безпе-

речним тлом упродовж усієї спеціальної FIMI кампанії є історія, яка возвеличує армію РФ, й загальні питання, що стосуються збройних сил; тематика позитивного іміджу армії має певну регулярність, проте висвітлення не значне; у середньому 1 – максимум 3 повідомлення стосуються новітньої зброї, найбільше повідомлень (9) на цю тематику на 34 тижні (серпень 2021 р. – підсумки воєнно-технічному форуму «Армія 2021», де уклали контракти на виробництво й продаж російської зброї); спростування потенційного нападу РФ на Україну мало присутнє в російському Telegram-каналі, але часто згадується з 47 тижня (листопад 2021 р.) у проросійських каналах й усередині січня 2022 р. доходить аж до 6 повідомлень; «сплеск» повідомлень, що стосуються потенційних агресивних дій РФ, нарощування військового потенціалу й тренування припадає на тиждень, напередодні нападу на Україну.

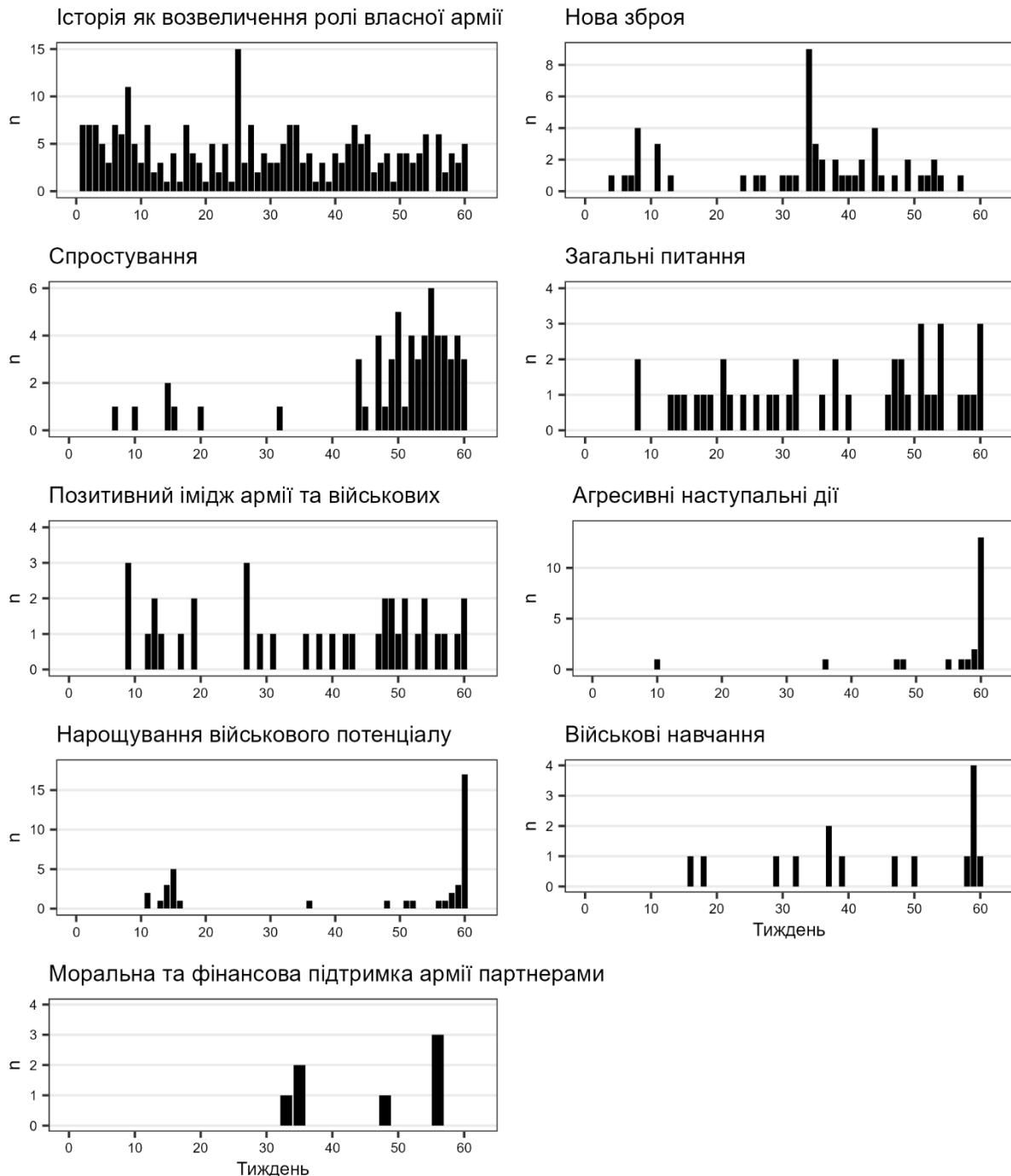

Рис. 5. Тематично-часова структура повідомлень російських і проросійських Telegram-каналів

Інакше кажучи, тематично-часова структура повідомлень російських й проросійських Telegram-каналів формує тло загального сприйняття ЗС РФ як історично непереможної армії. При цьому особливо не акцентують увагу безпосередньо на сучасній воєнній активності армії. Припускаємо, це зроблено навмисно, щоб приспати пильність України й Заходу (це було важливо для РФ на тлі повідомлень Західних служб розвідки про потенційний напад Росії на Україну). Їй лише напередодні вторгнення зростає кількість повідомлень, що стосуються «воєнної готовності» армії РФ.

Висновки. На початку дослідження ми зробили припущення, що РФ протягом досить тривалого періоду (понад рік – від початку 2021 р. і до початку російського повномасштабного наступу на Україну) реалізувала спеціальну FIMI-операцію з просування позитивного іміджу своїх збройних сил в Україні.

Аналізувалися потоки інформаційних повідомлень трьох учасників цієї операції – російського телеграм-каналу РІА Новости, який представляє основного суб'єкта впливу; групи проросійських Telegram-каналів, які функціонують в українському інформаційному просторі і приховано або й відкрито поширюють ідеї російської пропаганди; групи Telegram-каналів, які виражають інтереси України і становлять основу українського спротиву російській дезінформації та маніпуляціям.

Насамперед для виявлення FIMI-операції досліджувалася динаміка повідомлень для кожної групи Telegram-каналів. Зіставлення відповідних графіків кількості повідомлень з типовим профілем переважної більшості інформаційних операцій демонструє їхню цілковиту схожість, що є однією з найважливіших ознак FIMI-операції.

Ще одна кількісна ознака FIMI-операції – це корельованість інформаційних потоків усіх трьох груп Telegram-каналів. Оцінки показників крос-кореляції часових рядів відповідних потоків є статистично значущими і демонструють високий рівень кореляційної залежності. Реакції-повідомлення в українських і проросійських Telegram-каналах на повідомлення, ініційовані російським Telegram-каналом, здійснюються з нульовим лагом – у межах того ж таки тижня. Так само проросійські канали реагують на повідомлення українських каналів. Ця підпорядкованість, узгодженість і координованість дій Telegram-каналів є другим вагогим доказом наявності FIMI-операції РФ.

Тематичний аналіз засвідчив дещо неочікуваний висновок: немає повідомлень, які б чітко вказували на сучасну бойову готовність ЗС РФ; про «унікальну» російську зброю йдеться лише в російському Telegram-каналі RIA Novosti. Проте перенасичення інформаційного простору мілітарними повідомленнями (зокрема про славетну історію армії Російської Імперії, згодом – армії СРСР, «спасительську» роль армій для розвитку держав світу (перш за все, Європи), приниження історичної ролі армій інших держав, зокрема й армії ОУН УПА, насмішка над західною зброєю, особливо в історичній ретроспективі (на цьому «спеціалізуються» проросійські Telegram-канали)) закладає фрейм сприйняття ЗС РФ як «правонаступниць» непереможних й абсолютно позитивних (в російському контексті) царської й радянської армій.

Цей меседж орієнтований як на «свою» аудиторію, щоб заручитися широкою підтримкою населення РФ у майбутній війні проти України, так і на «інших» (керівництво й громадян України, політичну еліту Заходу), щоб підштовхнути їх до усвідомлення безперспективності спротиву армії РФ.

Отже, з одного боку, гіпотеза про реалізацію РФ спеціальної FIMI операції підтверджується, але, з іншого боку, ми очікували, що ця операція буде більш прямолінійною й крикливою, натомість вона виявилася більш «витонченою», хоча й безперечно нав'язливою. Очевидно, так проявляється «м'який вплив» цієї FIMI операції.

Список джерел

1. Додонов А., Ланде Д., Прищепа В., Путятин В. (2013). *Конкурентная разведка в компьютерных сетях*, ИПРИ НАН Украины, Киев, 250 с., available at: <http://dwl.kiev.ua/art/krks/mon-kr-17-09.13.pdf> (accessed 24 January 2025).
2. Додонов А., Ланде Д., Прищепа В., Путятин В. (2021). *Компьютерная конкурентная разведка*, ТОВ «Інжиніринг», Киев, 354 с., available at: <http://dwl.kiev.ua/art/kkr/kkr.pdf> (accessed 24 January 2025).

3. Люк К. (2021). Як Telegram сприяє дезінформації та маніпуляціям? *Detector Media*, квітень 18, available at: <https://ms.detector.media/internet/post/27097/2021-04-18-yak-telegram-spryyaie-dezinformatsii-ta-manipulyatsiyam/> (accessed 24 January 2025).
4. Ланде Д., Фурашев В., Брайчевський С., Гринор'єв А. (2006). *Основи моделювання і оцінки електронних інформаційних потоків*, ТОВ «Інжиніринг», Київ.
5. Allen T. S., Moore A. J. (2018). Victory without Casualties: Russia's Information Operations. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol. 48, № 1, available at: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2851&context=parameters> (accessed 24 January 2025).
6. Bechis F. (2021). Playing the Russian Disinformation Game. Information operations from Soviet tactics to Putin's sharp power. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. By Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York.
7. Cardinal J. P., Kucharczyk J., Mesežnikov G., Pleschová G. (2017). *Sharp Power*, National Endowment for Democracy, Washington DC.
8. Connable B., Young S., Pezard S., Radin A., Cohen R. S., Migacheva K., Sladden J. (2020). *Russia's Hostile Measures*, RAND Corporation, Santa Monica.
9. Crosley J. (2021). What (Exactly) Is Thematic Analysis? A Plain-Language Explanation & Definition (With Examples). *GradCoach*, April, available at: <https://gradcoach.com/what-is-thematic-analysis/> (accessed 24 January 2025).
10. Cryer J. D., Chan K-S. (2008). *Time-Series Analysis with Application in R*. Springer, New York.
11. Del Corso G. M., Gulli A., Romani F. (2005). Ranking a stream of news. *Proceedings of 14th International World Wide Web Conference*, Chiba, Japan, pp. 97-106.
12. Echeverria M.R., Santamaria S. G. and Hallin D. C. (Ed.) (2024). *State-Sponsored Disinformation Around the Globe: How Politicians Deceive Their Citizens*, Routledge, New York, 350 p. <https://doi.org/10.4324/9781032632940>.
13. *EU NeighboursEast* (2024). Second EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, January 24, available at: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/second-eeas-report-on-foreign-information-manipulation-and-interference-threats/> (accessed 24 January 2025).
14. European External Action Service (2021). 2021 StratCom activity report – Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division, available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/2021-stratcom-activity-report-strategic-communication-task-forces-and-information-analysis_en (accessed 24 January 2025).
15. Giles K., Seaboyer A. (2018). *Russian Reflexive Control*, Royal Military College of Canada, Kingston.
16. Karpchuk N., Yuskiv B., Pelekh O. (2022). The Structure of Strategic Communications During the War: the Case Study of the Telegram Channel Insider Ukraine. *Politologija*, Vol. 107 (3), p. 90-119, available at: <https://www.journals.vu.lt/politologija/article/view/28365> (accessed 24 January 2025).
17. Kleinberg J. (2006). Temporal dynamics of on-line information streams. *Data Stream Management: Processing High-Speed Data Streams*. Springer.
18. Magonara E., Malatras A. (2022). Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) and Cybersecurity: Threat Landscape. *ENISA*. 28 p.
19. Müür K., Mölder H., Sazonov V. (2016). Russian Information Operations against the Ukrainian State and Defence Forces : April-December 2014. *Journal of Baltic Security*, Vol. 2, № 1, p. 28-71, available at: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=5634&pid=diva2%3A1398784> (accessed 24 January 2025).
20. Probst W. N., Stelzenmüller V., Fock H. (2012). Using cross-correlations to assess the relationship between time-lagged pressure and state indicators: an exemplary analysis of North Sea fish population indicators. *ICES Journal of Marine Science*, 69 (4), p. 670–681, available at: https://www.researchgate.net/publication/259609708_Using_cross-correlations_to_assess_the_relationship_between_time-lagged_pressure_and_state_indicators_An_exemplary_analysis_of_North_Sea_fish_population_indicators (accessed 24 January 2025).
21. Rakesh V., Singh D., Vinzamuri B., Reddy C. K. (2014). Personalized Recommendation of Twitter Lists Using Content and Network Information. *Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 8(1), p. 416-425. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14558>.

22. Riaboshtan I., Iliuk K., Pivtorak O. (2022). From “Trukha” to Gordon: the most popular channels of the Ukrainian Telegram. *Detector Media*, September 20, available at: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/202968/2022-09-20-from-trukha-to-gordon-the-most-popular-channels-of-the-ukrainian-telegram/> (accessed 24 January 2025).
23. Thomas T. (2016). The evolution of Russian military thought: Integrating hybrid, new-generation, and new-type thinking, *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 29, Issue 4, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2016.1232541> (accessed 24 January 2025).
24. TGStat (2022), available at: <https://uk.tgstat.com/en> (accessed 25 January 2023).
25. United States Department of State Global Engagement Center (2022). *GEC Special Report: Kremlin-Funded Media: RT and Sputnik's Role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem*, January, available at: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/01/Kremlin-Funded-Media_January_update-19.pdf (accessed 24 January 2025).
26. Walter Ch., Ludwig J. (2017). The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence, Snapshot (blog), *Foreign Affairs*, November 16.
27. Waltzman R. (2017). *The Weaponization of Information*, RAND Corporation, Santa Monica.
28. Zafesova A. (2021). Lie to Live . The production of a faked reality as an existential function of Putin's regime. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. by Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York.

References

1. Dodonov A., Lande D., Prishchepa V., Putyatin V. (2013). *Konkurentnaya razvedka v komp'yuternykh setyakh*, IPRI NAN Ukrainy, Kiev, 250 s., available at: <http://dwl.kiev.ua/art/krks/mon-kr-17-09.13.pdf> (accessed 24 January 2025).
2. Dodonov A., Lande D., Prishchepa V., Putyatin V. (2021). *Komp'yuternaya konkurentnaya razvedka*, TOV «Inzhiniring», Kiev, 354 s., available at: <http://dwl.kiev.ua/art/kkr/kkr.pdf> (accessed 24 January 2025).
3. Ilyuk K. (2021). Yak Telegram spryyaye dezinformatsiyi ta manipulyatsiyam? *Detector Media*, kviten 18, available at: <https://ms.detector.media/internet/post/27097/2021-04-18-yak-telegram-spryyaie-dezinformatsii-ta-manipulyatsiyam/> (accessed 24 January 2025).
4. Lande D., Furashev V., Braychevs'kyi S., Hrynor'yev A. (2006). *Osnovy modelyuvannya i otsinky elektronnykh informatsiynykh potokiv*, TOV «Inzhynirynh», Kyiv.
5. Allen T. S., Moore A. J. (2018). Victory without Casualties: Russia's Information Operations. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol. 48, № 1, available at: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2851&context=parameters> (accessed 24 January 2025).
6. Bechis F. (2021). Playing the Russian Disinformation Game. Information operations from Soviet tactics to Putin's sharp power. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. By Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York.
7. Cardenal J. P., Kucharczyk J., Mesežnikov G., Pleschová G. (2017). *Sharp Power*, National Endowment for Democracy, Washington DC.
8. Connable B., Young S., Pezard S., Radin A., Cohen R. S., Migacheva K., Sladden J. (2020). *Russia's Hostile Measures*, RAND Corporation, Santa Monica.
9. Crosley J. (2021). What (Exactly) Is Thematic Analysis? A Plain-Language Explanation & Definition (With Examples). *GradCoach*, April, available at: <https://gradcoach.com/what-is-thematic-analysis/> (accessed 24 January 2025).
10. Cryer J. D., Chan K-S. (2008). *Time-Series Analysis with Application in R*. Springer, New York.
11. Del Corso G. M., Gulli A., Romani F. (2005). Ranking a stream of news. *Proceedings of 14th International World Wide Web Conference*, Chiba, Japan, pp. 97-106.
12. Echeverria M.R., Santamaria S. G. and Hallin D. C. (Ed.) (2024). *State-Sponsored Disinformation Around the Globe: How Politicians Deceive Their Citizens*, Routledge, New York, 350 p. <https://doi.org/10.4324/9781032632940>.
13. *EU NeighboursEast* (2024). Second EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, January 24, available at: <https://euneighbourseast.eu/news/publications/second-eeas-report-on-foreign-information-manipulation-and-interference-threats/> (accessed 24 January 2025).

14. European External Action Service (2021). 2021 StratCom activity report – Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division, available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/2021-stratcom-activity-report-strategic-communication-task-forces-and-information-analysis_en (accessed 24 January 2025).
15. Giles K., Seaboyer A. (2018). *Russian Reflexive Control*, Royal Military College of Canada, Kingston.
16. Karpchuk N., Yuskiv B., Pelekh O. (2022). The Structure of Strategic Communications During the War: the Case Study of the Telegram Channel Insider Ukraine. *Politologija*, Vol. 107 (3), p. 90-119, available at: <https://www.journals.vu.lt/politologija/article/view/28365> (accessed 24 January 2025).
17. Kleinberg J. (2006). Temporal dynamics of on-line information streams. *Data Stream Management: Processing High-Speed Data Streams*. Springer.
18. Magonara E., Malatras A. (2022). Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) and Cybersecurity: Threat Landscape. *ENISA*. 28 p.
19. Müür K., Mölder H., Sazonov V. (2016). Russian Information Operations against the Ukrainian State and Defence Forces : April-December 2014. *Journal of Baltic Security*, Vol. 2, № 1, p. 28-71, available at: <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=5634&pid=diva2%3A1398784> (accessed 24 January 2025).
20. Probst W. N., Stelzenmüller V., Fock H. (2012). Using cross-correlations to assess the relationship between time-lagged pressure and state indicators: an exemplary analysis of North Sea fish population indicators. *ICES Journal of Marine Science*, 69 (4), p. 670–681, available at: https://www.researchgate.net/publication/259609708_Using_cross-correlations_to_assess_the_relationship_between_time-lagged_pressure_and_state_indicators_An_exemplary_analysis_of_North_Sea_fish_population_indicators (accessed 24 January 2025).
21. Rakesh V., Singh D., Vinzamuri B., Reddy C. K. (2014). Personalized Recommendation of Twitter Lists Using Content and Network Information. *Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 8(1), p. 416-425. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14558>.
22. Riaboshtan I., Iliuk K., Pivtorak O. (2022). From “Trukha” to Gordon: the most popular channels of the Ukrainian Telegram. *Detector Media*, September 20, available at: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/202968/2022-09-20-from-trukha-to-gordon-the-most-popular-channels-of-the-ukrainian-telegram/> (accessed 24 January 2025).
23. Thomas T. (2016). The evolution of Russian military thought: Integrating hybrid, new-generation, and new-type thinking. *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 29, Issue 4, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2016.1232541> (accessed 24 January 2025).
24. TGStat (2022), available at: <https://uk.tgstat.com/en> (accessed 25 January 2023).
25. United States Department of State Global Engagement Center (2022). *GEC Special Report: Kremlin-Funded Media: RT and Sputnik's Role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem*, January, available at: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/01/Kremlin-Funded-Media_January_update-19.pdf (accessed 24 January 2025).
26. Walter Ch., Ludwig J. (2017). The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence, Snapshot (blog), *Foreign Affairs*, November 16.
27. Waltzman R. (2017). *The Weaponization of Information*, RAND Corporation, Santa Monica.
28. Zafesova A. (2021). Lie to Live . The production of a faked reality as an existential function of Putin's regime. In *Democracy and Fake news. Information Manipulation and Post-Truth politics*. Ed. by Serena Giusti and Elisa Piras, Routledge, London and New York.

Стаття надійшла / Received: 24.01.2025

Схвалено / Accepted: 26.06.2025